

Vertikalni sporazumi: novine u hrvatskom zakonodavstvu

Vesna Patrlj,
članica Vijeća za zaštitu tržišnog natjecanja

3. Konferencija o pravu tržišnog natjecanja u spomen na dr. sc. Vedrana Šoljana –
Novine u hrvatskom i europskom zakonodavstvu i praksi
Zagreb, 10. studenoga 2011.

Pregled izlaganja

- Zabranjeni sporazumi
- Vertikalni sporazumi
- Izuzeća vertikalnih sporazuma od opće zabrane
- Razlozi za izmjenu zakonodavnog okvira
- Uredba o skupnom izuzeću vertikalnih sporazuma između poduzetnika (NN 37/2011)
- Uredba o skupnom izuzeću sporazuma o distribuciji i servisiranju motornih vozila (NN 37/2011)
- Pomoćno sredstvo za tumačenje – kriteriji iz pravne stečevine EU

Zabranjeni sporazumi i izuzeća

- ZZTN 2003. institut zabranjenih sporazuma i skupnih izuzeća usklađen s *acquis communautaire*
- ZZTN 2003. prestao važiti 1. listopada 2010.
- ZZTN 2009. stupa na snagu 1. listopada 2010.
- Čl. 8. ZZTN 2009. = čl. 101. UFEU (Lisabonski ugovor)
- U 2010. u EU izmijenjeni propisi o skupnom izuzeću vertikalnih sporazuma i sporazuma u sektoru motornih vozila
- ZZTN 2009. uređuje obvezu donošenja novih uredaba
- Zbog obveze usklađivanja hrvatskih propisa s pravnom stečevinom EU, nove uredbe moraju biti usklađene s *acquis-om*

Zabranjeni sporazumi

- Zabranjeni su sporazumi, odluke udruženja poduzetnika i usklađeno djelovanje koji kao cilj ili posljedicu imaju narušavanje tržišnog natjecanja na mjerodavnom tržištu
- Ilustrativna lista naročito zabranjenih sporazuma
- Sudionici sporazuma - najmanje dva ili više neovisnih poduzetnika
- Uvodi se definicija sporazuma
- Mogućnost izuzeća sporazuma od opće zabrane iz čl. 8. st. 1. ZZTN-a
- Sudionici sporazuma snose teret dokaza o ispunjavanju uvjeta za izuzeće iz čl. 8. st. 3. ZZTN-a
- Ukinuta mogućnost podnošenja zahtjeva Agenciji za pojedinačno izuzeće sporazuma od opće zabrane

Vertikalni sporazumi

- VS je bilo koji oblik sporazuma, odluke udruženja poduzetnika ili usklađeno djelovanje *dva ili više neovisnih poduzetnika* koji u svrhu sporazuma *djeluju na različitim razinama proizvodnog ili distribucijskog lanca* u odnosu na uvjete po kojima poduzetnici mogu kupovati, prodavati ili preprodavati određene robe i/ili usluge
- Primjeri: sporazumi o isključivoj ili selektivnoj distribuciji, o isključivoj kupnji ili o isključivoj opskrbi, o franšizi te drugi sporazumi kojima se kupcu ustupaju prava intelektualnog vlasništva u izravnoj vezi s uporabom, prodajom i/ili preprodajom ugovorenih proizvoda

Izuzeća sporazuma od opće zabrane

- Za izuzeće vertikalnih sporazuma od opće zabrane iz čl. 8. st. 1. neophodno za vrijeme trajanja sporazuma kumulativno ispunjenje uvjeta iz čl. 8. st. 3. ZZTN = čl. 101 (3) UFEU
- Ukoliko sporazum ispunjava uvjete za skupno izuzeće predmnijeva se da ispunjava uvjete iz čl. 8. st. 3. ZZTN-a
- Ukoliko sporazum ne ispunjava uvjete za skupno izuzeće, sudionici takvog sporazuma moraju sami procijeniti ispunjavaju li njihovi sporazumi uvjete za izuzeće iz čl. 8. st. 3. ZZTN-a, odnosno moraju sami snositi teret dokaza o ispunjenju tih uvjeta

Uvjeti za izuzeće – čl. 8. st. 3. ZZTN

- Dva pozitivna uvjeta - sporazum mora:
 - 1.pridonosti unaprjeđenju proizvodnje ili distribucije robe i/ili usluga, promicanju tehnološkog ili gospodarskog razvoja i
 - 2.pružati potrošačima razmjernu korist
- Dva negativna uvjeta - sporazumom se ne mogu:
 - 1.poduzetnicima nametati ograničenja koja nisu neophodna za postizanje pozitivnih ciljeva (uvjeta) i
 - 2.omogućiti isključivanje znatnog dijela konkurencije s tržišta, za robe i usluge koje su predmetom tih sporazuma

Skupna izuzeća – povijesni prikaz

- Uredba o skupnom izuzeću sporazuma između poduzetnika koji ne djeluju na istoj razini proizvodnje, odnosno distribucije (NN 51/2004)
- Na snazi od 29. travnja 2004. do 7. travnja 2011.
- Usklađena s Uredbom Komisije (EZ) 2790/1999 (OJ L 336 od 29.12.1999.), u primjeni od 1. 6. 2000. do 31. 5. 2010.
- Uredba o skupnom izuzeću sporazuma o distribuciji i servisiranju motornih vozila (NN 105/2004)
- Na snazi od 6. kolovoza 2004. do 7. travnja 2011.
- Usklađena s Uredbom EK 1400/2002 (OJ L 203 od 1.8.2002.) - na snazi od 1.10.2002. do 31. 5. 2010.

Razlozi za izmjenu propisa

- Novi ZZTN (NN 79/2009) stupio na snagu 1. listopada 2010.
- U razdoblju od 27. 11. 2010. do 16. 7. 2011. stupilo na snagu 11 novih provedbenih propisa za primjenu ZZTN-a
- Usklađivanje s izmjenama u pravnoj stečevini EU:
 1. Uredba Komisije (EU) broj 330/2010, OJ L 102 od 23.4.2010, stupila na snagu 1.6.2010., a bit će u primjeni do 31.5.2022. i
 2. Uredba Komisije (EU) broj 461/2010, OJ L 129 od 28.5.2010., stupila na snagu 1.6.2010., a bit će u primjeni do 31.5.2023.

Navedene uredbe zamijenile su Uredbe Komisije (EZ) broj:2790/1999 i 1400/2002.

Uređuju prijelazna razdoblja za daljnju primjenu „*starih*” uredbi i to za vertikalne sporazume od 1. 6. 2010. do 31. 5. 2011., a za sporazume o distribuciji novih motornih vozila u razdoblju od 1. 6. 2010. do 31. 5. 2013.

Razlozi za izmjenu propisa - nastavak

- Smjernice EK za vertikalna ograničenja (OJ C 130 od 19.5.2010.) zamjenjuju Smjernice za vertikalna ograničenja (OJ C 291 od 13.10.2000.)
- Dodatne Smjernice za vertikalna ograničenja u sektoru motornih vozila (OJ C 138 od 28.5.2010.) zamjenjuju Brošuru s objašnjenjima Komisije (EZ) o primjeni čl. 81 (3) Ugovora na kategorije vertikalnih sporazuma i usklađena djelovanja u sektoru motornih vozila
- Smjernice za primjenu čl. 81. (3) – sada 101. (3) UFEU (OJ C 101, od 27.4.2004.) – relevantne u slučaju neispunjavanja uvjeta za skupna izuzeća

Novi propisi o skupnom izuzeću

- Skupna izuzeća vertikalnih sporazuma u RH uređena:
 - Uredbom o skupnom izuzeću vertikalnih sporazuma između poduzetnika (NN 37/2011)
 - Uredbom o skupnom izuzeću sporazuma o distribuciji i servisiranju motornih vozila (NN 37/2011)
- Obje uredbe stupile su na snagu 7. 4. 2011., a usklađene su s važećim uredbama EK broj 330/2010 i 461/2010
- I naše uredbe uređuju prijelazna razdoblja za daljnju primjenu „*starih*” uredaba i to za vertikalne sporazume u razdoblju od 7.4. 2011. do 31. 1. 2012., a za sporazume o servisiranju motornih vozila od 7. 4. 2011. do 31. 5. 2013.

Uredba o skupnom izuzeću vertikalnih sporazuma (dalje: Opća Uredba)

- Opća Uredba – obuhvaća vertikalne sporazume iz svih djelatnosti
- Predmet Uredbe:
 1. uvjeti koje sporazumi obvezno *moraju* sadržavati (tržišni udjel sudionika sporazuma) i
 2. ograničenja ili uvjeti koje sporazumi *ne smiju* sadržavati i to:
 - teška ograničenja (posljedica: cjelokupan sporazum ne može uživati beneficiju skupnog izuzeća)
 - ostale zabranjene obveze (posljedica: samo pojedina obveza ne može biti izuzeta)

Uvjet – visina tržišnog udjela

- Tržišni udjel dobavljača ne smije biti veći od 30%
- Najznačajnija novost u odnosu na uvjete iz prethodno važeće uredbe je da i tržišni udjel kupca ne smije biti veći od 30%!
- Ako je sudionik sporazuma ujedno i dobavljač i kupac njegov tržišni udjel ne smije biti veći od 30% ni na tržištu na kojem prodaje proizvode niti na tržištu na kojem kupuje proizvode koji su predmet sporazuma
- Kriteriji za izračun tržišnog udjela uređeni čl. 6. 7. i 8. Opće Uredbe i Uredbom o načinu i kriterijima utvrđivanja mjerodavnog tržišta (NN 9/2011)

Teška ograničenja

- Teška ograničenja – čl. 9. Opće Uredbe – nema promjena u odnosu na prethodno važeću uredbu
- Posljedica: Cjelokupan sporazum ne može se skupno izuzeti
- Što se smatra teškim ograničenjem?
 - Ograničavanje prava kupca da slobodno određuje prodajnu cijenu proizvoda, ne dovodeći u pitanje pravo dobavljača da odredi maksimalnu prodajnu cijenu ili preporuči prodajnu cijenu, pod uvjetom da nije riječ o fiksnim ili minimalnim prodajnim cijenama koje su rezultat izvršenog pritiska ili poticaja od bilo koje ugovorne strane

Teška ograničenja - nastavak

- Ograničavanje područja na kojem kupac sudionik sporazuma može prodavati proizvode koji su predmet sporazuma ili ograničavanje prodaje ugovorenih proizvoda određenoj skupini potrošača
- Ograničavanje članovima unutar sustava selektivne distribucije koji djeluju na razini trgovine na malo, aktivne i pasivne prodaje proizvoda krajnjim korisnicima, ne isključujući mogućnost zabrane članu da djeluje izvan ovlaštenog poslovnog prostora
- Ograničavanje međusobne opskrbe između distributera unutar sustava selektivne distribucije i to na svim razinama trgovine
- Ograničavanje dobavljača pri prodaji dijelova kao rezervnih dijelova korisnicima ili serviserima ili pružateljima usluga koje kupac nije ovlastio za popravak i servisiranje svojih proizvoda

Iznimno, dopušteno ograničavanje

- Ograničavanje izravnom kupcu aktivne prodaje na isključivo dodijeljenom području ili isključivoj grupi kupaca koje je dobavljač rezervirao za sebe ili isključivo ustupio za prodaju drugom kupcu
- Ograničavanje kupcu koji djeluje na razini veleprodaje aktivne i pasivne prodaje krajnjim korisnicima
- Ograničavanje članovima koji djeluju unutar sustava selektivne distribucije aktivne i pasivne prodaje neovlaštenim distributerima
- Ograničavanje prava kupca na aktivnu ili pasivnu prodaju dijelova, koji su nabavljeni od dobavljača radi ugradnje u novi proizvod, korisnicima koji bi te dijelove koristili za proizvodnju supstituta proizvodima dobavljača

Ostale zabranjene neposredne i posredne obveze – čl. 10. Opće Uredbe

- Nema promjena u odnosu na ranije važeću Uredbu
- Obveze nenatjecanja za vrijeme trajanja sporazuma – neograničene ili traju dulje od pet godina
- Obveze zbog kojih kupac nakon prestanka sporazuma ne smije proizvoditi, kupovati, prodavati ili preprodavati proizvode koji su predmet sporazuma
- Obveze nametnute članovima selektivnog distribucijskog sustava da ne prodaju proizvode sa zaštitnim znakom pojedinih tržišnih takmaca dobavljača

Primjena Opće Uredbe i na sporazume u sektoru motornih vozila

- Opća Uredba primjenjuje se odmah na sve sporazume o servisiranju motornih vozila koji su sklopljeni nakon njenog stupanja na snagu, a koji obuhvaćaju:
 1. sporazume o distribuciji rezervnih dijelova za motorna vozila i
 2. sporazume o pružanju usluga popravka i održavanja motornih vozila, pod uvjetom da ne sadrže teška ograničenja iz posebne Sektorske Uredbe
- Opća Uredba primjenjivat će se u cijelosti i na sporazume o distribuciji novih motornih vozila počevši od 1. 6. 2013.

Zašto je važno poznavanje *acquis-a*?

- Smjernice EK za vertikalna ograničenja od 19.5.2010. važno su pomoćno sredstvo za tumačenje i pravilnu primjenu Opće Uredbe.
- Smjernice određuju i kriterije koje poduzetnici trebaju koristiti pri procjeni ispunjava li njihov sporazum uvjete za izuzeće iz čl. 8. st. 3. ZZTN, ako ne ispunjava uvjete za skupno izuzeće
- Značajne novosti u odnosu na “stare” smjernice: detaljnije uređuju vrste sporazuma na koje se ne može primijeniti čl. 101(1) UFEU, teška ograničenja osobito u on-line trgovini, teška ograničenja koja su iznimno dopuštena i osnovne značajke raznih vrsta vertikalnih sporazuma i specifičnosti njihove ocjene

Sektorska Uredba (Motorna vozila)

- Uredba o skupnom izuzeću sporazuma o distribuciji i servisiranju motornih vozila
- Prethodno važeća Uredba (NN 105/2004) propisivala je stroži režim ocjene vertikalnih sporazuma u sektoru distribucije i servisiranja motornih vozila
- Nova Sektorska Uredba uvodi različiti tretman ocjene sporazuma u sektoru distribucije novih motornih vozila u odnosu na sporazume o servisiranju motornih vozila
- Različiti tretman posljedica je različitog stupnja razvijenosti tržišnog natjecanja na tržištima koje obuhvaća Sektorska Uredba

Sporazumi o distribuciji novih motornih vozila

- Sve do 31. svibnja 2013. nema promjena u odnosu na ocjenu sporazuma o distribuciji novih motornih vozila po *novoj* ili *staroj* Uredbi
- Sektorska Uredba sadrži istovjetne odredbe kao i *ranije važeća* Uredba u odnosu na uvjete koje sporazumi o distribuciji novih motornih vozila moraju sadržavati, teška ograničenja ili zabranjene obveze koje ne smiju sadržavati
- Stroži režim ocjene za te sporazume nastavlja se i po *novoj* Sektorskoj Uredbi, ali samo do 31. svibnja 2013.
- Od 1. 6. 2013. na te sporazume primjenjivat će se samo *Opća* Uredba.

Sporazumi o servisiranju

- Različiti tretman *novih* i *starih* sporazuma o servisiranju
- Novi sporazumi o distribuciji rezervnih dijelova i sporazumi o pružanju usluga popravka i održavanja motornih vozila, sklopljeni nakon stupanja na snagu Sektorske Uredbe, trebaju odmah biti usklađeni s Općom Uredbom i ne smiju sadržavati teška ograničenja koja propisuje Sektorska Uredba
- Na *stare* sporazume o servisiranju koji su sklopljeni prije stupanja na snagu nove Uredbe, nastavlja se primjena ranije važeće Uredbe do 31. 5. 2013. Od 1. 6. 2013. i oni moraju biti usklađeni s Općom i Sektorskom Uredbom.

Teška ograničenja u sporazumima o servisiranju

- Ograničavanje članovima unutar sustava selektivne distribucije, prodaje rezervnih dijelova za motorna vozila neovisnim serviserima koji te dijelove koriste za popravak i održavanje motornih vozila
- Ograničavanje prava dobavljača rezervnih dijelova, alata za popravke ili dijagnostičke i druge opreme, ugovoreno s proizvođačem motornih vozila da prodaje rezervne dijelove, alate za popravke ili dijagnostičku ili drugu opremu ovlaštenim i neovisnim distributerima ili serviserima ili krajnjim korisnicima

Teška ograničenja u sporazumima o servisiranju - nastavak

- Ograničavanje prava dobavljača dijelova za motorna vozila, ugovoreno s proizvođačem motornih vozila koji koristi te dijelove u prvoj ugradnji u proizvodnji motornih vozila, da te dijelove ili rezervne dijelove valjano i na vidljivom mjestu označi svojim robnim žigom ili logotipom

Dodatne smjernice EK za vertikalna ograničenja

- Omogućuju pravilnu primjenu Sektorske Uredbe
- Za pravilnu ocjenu svih sporazuma u sektoru distribucije i servisiranja motornih vozila potrebno je poznavati i opće smjernice EK za vertikalna ograničenja i Dodatne smjernice
- Dodatne smjernice osobito uređuju detaljnije odnos između Opće i Sektorske Uredbe, detaljnije obrazlažu teška ograničenja, obveze nenatjecanja, selektivnu distribuciju, mogućnost pristupa tržištu neovisnim serviserima i operaterima

Umjesto zaključka

Opća Uredba – najvažnije novosti:

- Nova Opća Uredba propisuje strože uvjete u odnosu na prethodno važeću
- Prepoznata tržišna snaga kupca, pa je za uživanje beneficije skupnog izuzeća propisan kao uvjet i tržišni udjel kupca (ne smije biti veći od 30%)
- Manji broj sporazuma moći će uživati beneficiju skupnog izuzeća – posljedica: povećan angažman poduzetnika jer će morati sami procijeniti ispunjava li njihov sporazum uvjete za izuzeće od opće zabrane iz čl. 8. st.3. ZZTN-a
- Osigurano prijelazno razdoblje za prilagodbu vertikalnih sporazuma sklopljenih prije stupanja na snagu nove Opće Uredbe sve do 31. siječnja 2012.

Umjesto zaključka - nastavak

- Počevši od 1. lipnja 2013. sporazumi o distribuciji novih motornih vozila vraćaju se u cijelosti pod blaži režim ocjene iz Opće Uredbe - razlog – konkurencija snažna na tom tržištu, cijene novih motornih vozila padaju, ponuda zadovoljavajuća pa nema uvjeta za poseban stroži režim ocjene tih sporazuma
- Nedovoljno razvijena konkurencija na tržištu servisiranja uvjetuje i na dalje postojanje posebne Sektorske Uredbe
- Sporazumi o servisiranju moraju ispunjavati uvjete za skupno izuzeće iz Opće i Sektorske Uredbe
- Na *stare* sporazume o servisiranju primjenjuje se prethodno važeća Uredba do 31. 5. 2013.

Hvala na pažnji!

: 01 / 6172 137

: vesna.patrlj@aztn.hr

: www.aztn.hr